

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาการเรียนรู้ของชาวมูเซอในการจัดการแก้ไขปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดิน จึงพอสรุปได้ว่า แต่เดิมที่ชาวมูเซอได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว ในช่วงแรก (พ.ศ. 2515) ยังไม่มีผู้คนเข้ามาอาศัยมากนัก มีเพียงไม่กี่หลังคาเรือน ดังนั้นการใช้พื้นที่ทางการเกษตรของชาวมูเซอจึงไม่ได้เน้นที่จะอนุรักษ์ป่าไม้และดินให้มีสภาพที่คงความอุดมสมบูรณ์ ชาวมูเซอยังคงใช้รูปแบบการทำเกษตรแบบดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพบุรุษ นั่นคือ การทำไร่เลื่อนลอย โดยการแผ้วถางป่าในพื้นที่ที่จะทำการเกษตร แล้วก็จะทำการเพาะปลูกเพียง 2-3 ครั้ง เมื่อดินเสื่อมสภาพ เป็นผลให้ผลผลิตน้อยลง ชาวมูเซอก็จะเปลี่ยนพื้นที่ทำการเกษตรใหม่โดยการแผ้วถางพื้นที่ใหม่ และทิ้งพื้นที่เดิมไว้ให้เป็นไร่ชากแล้วไม่กลับมาใช้ประโยชน์อีก และก็จะเป็นอย่างนี้ต่อไปเรื่อย ๆ ซึ่งลักษณะรูปแบบการทำเกษตรดังกล่าว เป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อเกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ในปีหนึ่ง ๆ หน้าดินในพื้นที่การเกษตรได้เกิดการสูญเสียไปเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ประชากรในหมู่บ้านมีเพิ่มขึ้น การทำไร่เลื่อนลอยก็เพิ่มมากขึ้น ชาวมูเซอก็เริ่มประสบกับปัญหาต่าง ๆ หลายอย่าง อาทิเช่น การขาดแคลนพื้นที่ทำกิน เนื่องจากมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ทั้งในหมู่บ้านมูเซอเอง และหมู่บ้านอื่นที่ก็ต้องใช้พื้นที่ทำการเกษตรเช่นกัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานประสานงาน โครงการพัฒนาคอยดุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขึ้น เป็นผลทำให้หมู่บ้านอยู่ในเขตความรับผิดชอบของโครงการพัฒนาคอยดุงฯ ด้วยเหตุนี้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานจึงได้เข้ามาจัดระบบและกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการเพาะปลูกให้ชาวเขาในเขตความรับผิดชอบ รวมถึงหมู่บ้านมูเซอปากกล้วยนี้ด้วย พอชาวมูเซอถูกจำกัดพื้นที่ทำการเกษตร การหาพื้นที่ใหม่หรือการขยายพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกก็ทำไม่ได้ ชาวมูเซอจึงจำเป็นต้องใช้พื้นที่เดิมในการเพาะปลูก แต่เนื่องจากชาวบ้านยังไม่มีความรู้เรื่องการบำรุงและรักษาคุณภาพของดิน จึงเกิดผลกระทบกับเจ้าของพื้นที่ คือ การปลูกพืชในแต่ละครั้งได้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ พืชไร่เริ่มเป็นโรค มีวัชพืช และศัตรูพืชสร้างความเสียหาย อีกทั้งประสบกับปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดิน และเกิดร่องน้ำลึกในพื้นที่เพาะปลูก ด้วยเหตุนี้ชาวมูเซอจึงได้คิดค้นวิธีการแก้ไขในลักษณะต่าง ๆ วิธีการแก้ไขเหล่านี้ทำให้ชาวเขาเกิดการเรียนรู้ในการหาวิธีจัดการกับปัญหาการพังทลายของหน้าดิน โดยมีการปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกและมีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านั้น คือ

- เริ่มเรียนรู้โดยการขุดร่องน้ำเป็นขั้นบันไดเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดินในไร่
- มีการเปลี่ยนจากทำไร่ข้าว มาทำนาข้าวแบบขั้นบันไดแทน
- มีการนำเอาไม้ยืนต้นประเภทไม้ผลมาปลูกแทนพืชไร่ที่เป็นพืชล้มลุก
- มีการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยการปลูกป่าในพื้นที่ที่ได้ถูกทำลายไป

จากการแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ส่วนใหญ่ได้มาจากการเรียนรู้จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในไร่ของชาวมูเซอเอง และได้มีการสั่งสมความรู้ ประสบการณ์ และได้นำมาประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ รวมทั้งการยอมรับแนวทางซึ่งได้จากการแนะนำและการเก็บตัวอย่างจากชุมชนอื่น ซึ่งนำไปสู่การป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน อย่างได้ผล

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการเรียนรู้ของชาวมูเซอในการจัดการเกี่ยวกับความเสี่ยงของการพังทลายหน้าดินในครั้งนี้ สามารถสรุปข้อเสนอแนะได้ใน 2 ลักษณะคือ

- ข้อเสนอแนะต่อชุมชน
- ข้อเสนอแนะในการศึกษาหรือวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

1. การที่ชุมชนมีวิถีการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป จากการปลูกพืชไร่เพื่อการบริโภคเปลี่ยนมาเป็นการปลูกพืชสวนเน้นการผลิตเพื่อการค้า ทำให้ชุมชนต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกชุมชน ซึ่งปัจจัยเหล่านั้นชุมชนไม่สามารถที่จะทำการผลิตขึ้นมาเองได้ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชน โดยเฉพาะพวกนายทุนที่จะมาบีบบทบาทต่อการผลิต มีอำนาจในการวางแผนใจในกระบวนการผลิตและเกิดการเอารัดเอาเปรียบเกษตรกร ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาการผลิต การจัดการการตลาด และผลกระทบจากการใช้สารเคมี ดังนั้นควรจะมีการวางแผนในการพัฒนากระบวนการผลิตของชุมชนให้มีความสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เป็นลักษณะการผลิตที่พยายามลดการพึ่งพาการใช้สารเคมีทางการเกษตรให้น้อยลง

2. กลุ่มเกษตรกรที่ปลูกพืชสวน ควรมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการเรื่องการผลิตของชุมชน ทั้งในกระบวนการผลิต การดูแลรักษา การใช้สารเคมี ตลอดจนการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน โดยมุ่งเน้นให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อร่วมจัดการอย่างครบวงจรทั้งการผลิต การแปรรูป และการตลาด เป็นลักษณะการค้าเนินธุรกิจโดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ เพื่อที่จะให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ในขณะที่กลุ่มเกษตรกรที่ยังปลูกพืชไร่นั้น การหาความรู้เพิ่มเติมในเรื่องการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน และวิธีการบำรุงรักษา

ดิน จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อนำมาเสริมกับวิธีการเดิมของคนที่ปฏิบัติอยู่ก่อนนั้น จะช่วยให้เกษตรกรสามารถใช้พื้นที่ในการปลูกพืชไร่ได้เป็นประโยชน์มากที่สุด

3. การดำรงไว้ซึ่งแนวคิดและมาตรการในการอนุรักษ์ป่าไม้ซึ่งใช้อยู่ตั้งแต่แรกเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านเป็นสิ่งที่น่ายกย่องเพราะถึงแม้ชาวมูเซอจะแผ้วถางป่าเพื่อทำการเกษตร แต่พวกเขาก็ยังตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของป่าไม้และได้ร่วมมือช่วยกันอนุรักษ์เอาไว้จนถึงปัจจุบัน ซึ่งควรจะนำไปเป็นแบบอย่างปฏิบัติในชุมชนอื่นที่ยังไม่มีการอนุรักษ์

ข้อเสนอแนะในการศึกษาหรือวิจัยครั้งต่อไป

1. การที่ชุมชนเกิดการเรียนรู้และพัฒนากระบวนการการผลิตของตนมากกว่าจะพึ่งพาความรู้ที่ได้จากเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น เหตุผลหนึ่งเกิดจากการไม่ยอมรับในความรู้ที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพราะการปฏิบัติตามหลักวิชาการเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก ซับซ้อน และใช้เวลานานกว่าจะเห็นถึงผลที่ได้รับ ในขณะที่การปฏิบัติแบบเดิม ๆ ของชุมชน แม้จะไม่ถูกต้องแต่ก็เห็นผลเร็ว อีกทั้งความจำเป็นในการผลิตเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ทำให้ชุมชนเลือกใช้วิธีการที่ให้ผลเร็วที่สุด ดังนั้นจึงควรศึกษาถึงแนวทางหรือวิธีการที่จะใช้ในการส่งเสริมให้ชาวมูเซอยอมรับในความรู้ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐแนะนำ และนำไปใช้ได้ถูกต้อง เพื่อการใช้พื้นที่อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด และไม่เป็นการทำลายความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งไม่ก่อให้เกิดการชะล้างพังทลายของดินมากขึ้น

2. การเพิ่มขึ้นของประชากร และการจำกัดพื้นที่ทำกินของชาวมูเซอ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเพาะปลูกเพื่อยังชีพไปเป็นการเพาะปลูกเพื่อการค้า จึงควรมีการศึกษาผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบที่จะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงนี้ ทั้งในด้านความเป็นอยู่ของชุมชน ด้านเศรษฐกิจ รวมถึงด้านสิ่งแวดล้อม และด้านอื่น ๆ เนื่องจากการปลูกพืชเชิงเศรษฐกิจมาก ๆ ย่อมต้องพึ่งพาสังคมภายนอกมาก ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ การศึกษาเรื่องเหล่านี้จึงมีประโยชน์มากในการที่จะนำไปใช้พัฒนาชุมชนต่อไป